

Ковальова О.В.

здобувач кафедри криміналістики,
Національна академія внутрішніх справ

КРИТЕРІЇ ДОПУСТИМОСТІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ В ДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО

Кримінальне судочинство має забезпечувати неухильне дотримання прав особи у процесі діяльності органів досудового розслідування відповідно до вимог Конституції України. Оскільки злочинність постійно змінюється, з'являються нові види злочинів та удосконалюються ті, що раніше вважалися традиційним, перед органами досудового розслідування постає завдання пошуку сучасних засобів і методів пізнавальної діяльності. Важлива роль у такій діяльності належить науково-технічним засобам і методам роботи з слідами злочину – джерелами криміналістичної інформації, які використовуються слідчим для встановлення обставин злочинної події та особи, що її вчинила.

В таких умовах особливого значення набуває дослідження проблеми використання науково-технічних засобів в процесі розкриття і розслідування злочинів, і особливо в такому напрямі як розшукова діяльність.

Не викликає сумніву, що використання сучасних досягнень науки і техніки на досудовому провадженні підвищує його роль і значимість, дозволяє своєчасно виявити і дослідити сліди злочину, отримати з них вихідну інформацію для побудови слідчих версій, визначення напрямів розслідування і тактики провадження невідкладних слідчих дій та інших процесуальних заходів. Дане питання тривалий час обговорюється на сторінках наукових видань. Важко зустріти автора, який би висловлювався проти доцільності використання науково-технічних засобів в кримінальному судочинстві.

Для розгляду даного питання необхідно звернутися до аналізу терміну науково-технічний засіб, а саме - поняття “засобу”. В теорії засіб

визначається як предмет, тобто сукупність приладів для здійснення будь-якої діяльності. Засоби, це предмети, які людина використовує як чинник впливу на певні явища. Такі предмети з давніх часів використовуються в кримінальному судочинстві і не викликають заперечень як на практиці, так і в теорії.

А наука і техніка не стоїть на місці, а постійно розвивається. Час від часу відбуваються нові відкриття, з'являються досконаліші технічні засоби, які розширюють пізнавальні можливості слідчого, і саме тому перед нами виникає нове питання. А які саме, науково-технічні засоби можна залучати при розкритті та розслідуванні злочинів, тобто в орбіту кримінально-процесуальних відносин? Для того, щоб сформулювати відповідь на це питання вчені криміналісти та процесуалісти розробили комплекс вимог (критерії), яким повинні відповідати науково-технічні засоби. Сукупність таких вимог можна об'єднати у єдиному комплексному понятті допустимості науково-технічних засобів у кримінальне судочинство.

Нажаль, однастайності серед вчених у розумінні поняття допустимості використання науково-технічних засобів у кримінальному процесі досі не існує, хоча відносно визначення головних його елементів в теорії кримінального процесу склались певні підходи.

Так, В.Г. Гончаренко зазначає, що у слідчій роботі можуть використовуватись лише науково обґрунтовані засоби і методи, які пройшли у встановленому порядку необхідну практичну перевірку. Такі науково-технічні засоби можна використовувати лише за умови дотримання принципу законності, їх використання повинно повною мірою відповідати загально визнаним у суспільстві правилам моралі і етики, бути доцільними взагалі, а також у конкретних умовах проведення тієї чи іншої слідчої дії¹.

Дану позицію підтримує та розвиває Ф.К. Віденко. Він пише, що під час розслідування злочинів і розгляду кримінальних справ у суді допустимо використовувати лише засоби і методи пізнання, які наділені властивостями

---

¹ Гончаренко В.И. Научно-технические средства в следственной практике. - К.: Вища школа, 1984. - С.19.

наукової спроможності, забезпечують отримання достовірних результатів, відповідають вимогам закону, не принижують честь і гідність громадян, які беруть участь у кримінальному судочинстві, не створюють небезпеки для їхнього життя і здоров'я, не обмежують у правах учасників процесу, в тому числі і обвинуваченого. Крім того, використання таких науково-технічних засобів не повинно призводити до змін речових доказів, які досліджуються².

М.А. Селіванов, також наголошує, що допустимість застосування визначеного технічного засобу в процесі розслідування залежить від його наукової обґрунтованості і визначається можливістю забезпечити точність їх застосування³.

Інші науковці, звертають увагу на необхідність визначення такого критерію допустимості використання науково-технічних засобів у кримінальному процесі, як наявність результату їх застосування, висловлюються вимоги, щоб під час виконання слідчих дій залучались, а отже, були б допустимими лише ті засоби і методи, які дадуть очевидний результат, зрозумілий усім учасникам такої слідчої дії⁴.

Вимоги процесуального закріплення факту застосування науково-технічних засобів у протоколах слідчих дій, також невід'ємно пов'язані з поняттям допустимості.

Тобто, для того, щоб визнати допустимим у кримінально процесуальну діяльність науково-технічний засіб, він повинен відповідати таким вимогам:

- 1) спеціальна мета застосування, яка полягає у сприянні досягненню завдань кримінального судочинства;
- 2) застосовуватися лише особою, яка уповноважена на це чинним кримінально-процесуальним законом;

---

² Диденко Ф.К. Применение научно-технических средств и методов при осмотре места происшествия. - Ярославль, 1982. - С.10.

³ Селиванов Н.А. Основания и формы применения научно-технических средств и специальных знаний при расследовании преступлений // Вопросы криминалистики. - М.: Юридическая литература, 1964. - №12. - С.9.

⁴ Разумов Э.А., Молибога Н.П. Осмотр места происшествия. - К.: РИО МВД Украины, 1994. - С.34.

3) можливість застосування науково-технічного засобу або прямо передбачена у чинному законодавстві, або не суперечить йому;

4) не суперечити нормам моралі та етики, принципам гуманізму та демократизму права, не принижувати честі та гідності осіб, стосовно до яких його буде застосовано;

5) бути безпечним, як для осіб, до яких його буде застосовано, так и стосовно тих, хто ним користується;

6) не завдавати шкоди навколишньому середовищу.

Отже, раніше ніж застосовувати нові науково-технічні засоби, необхідно перевірити їх на відповідність розробленим критеріям і визнати допустимими у кримінальне судочинство.